

Vizija i stvarnost : zbornik u povodu 40 godina djelovanja Aleksandre Horvat u knjižničarstvu / uredile Daniela Živković i Tatjana Nebesny. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2016. 286 str. : graf. prikazi ; 24 cm

Gotovo da nema generacije u knjižničarskoj struci koja nije upoznata s likom i djelom uvažene profesorice Aleksandre Horvat. Njoj u čast, i svojevrсна zahvala za doprinos knjižničarskoj struci kroz akademski, profesionalni i nerijetko volonterski angažman, njezine višegodišnje kolegice i suradnice Daniela Živković i Tatjana Nebesny priredile su kvalitetan i pregledan zbornik radova u povodu 40 godina njezina djelovanja u knjižničarstvu, u izdanju Hrvatske sveučilišne naklade, 2016. godine. Zbornik na tristotinjak stranica pokriva cjelokupan raspon tema kojima se Aleksandra Horvat bavi, u nekima je bila pionir, u mnogima jaki i strastveni zagovarač, ali u svima neizostavan i kompetentan autor, znanstvenik, predavač i sugovornik.

Autori radova su kolege i suradnici A. Horvat, znanstvenici, predavači, praktičari, koji su prepoznali njezin nesebičan doprinos u profesionalizaciji knjižničarstva koja je, kako urednice Zbornika i navode u predgovoru, „cijeli svoj radni vijek izoštravala zanimanje za struku, ali i za bibliotekarstvo kao znanstvenu disciplinu“. Uz predgovor, zbornik donosi bogat životopis i zavidnu bibliografiju radova Aleksandre Horvat te, na kraju, kraće biografske bilješke o autorima. Radovi uvaženih autora na hrvatskom, engleskom, bosanskom i srpskom jeziku, raspoređeni su u pet tematskih cjelina koje prate glavna područja njezina interesa: slobodan pristup informacijama, izazove i prilike knjižnica u digitalnoj sredini, autorskopravna pitanja u digitalnoj sredini, specifičnostima i važnosti obrazovanja za baštinske profesije te etičnost i vrijednosti knjižničarske profesije. Svaka se cjelina otvara citatom iz tekstova Aleksandre Horvat, kao svojevršnim motom i uvodom u sadržaj.

Prva tematska cjelina *Pristup informacijama* okuplja radove šestoro autora, koju otvara tekst Josipa Stipanova *Pristup zabilježenom znanju i informacijama od početaka do danas*. On daje svojevrstan pregled tretiranja i dostupnosti znanja kroz povijest, ali i naglašava važnost knjižnica i knjižničara koje, u duhu suvremene terminologije, opisuje kao „vodiče kroz svemir zabilježenog znanja i informacija, kroza sve ono što će biti pohranjeno u oblaku.“ Biserka Cvjetičanin u radu *Digitalna kultura i pristup informacijama* tematizira novosti koje donosi digitalno doba, među ostalim i digitalni

jaz između razvijenih i nerazvijenih, vidi važnost ulaganja dodatnih napora unutar javnih institucija, misleći pritom i na to da knjižnice osiguravaju da „širok pristup informacijama koji omogućuju digitalne tehnologije ni na koji način ne rezultira povredom prava čovjeka.“ O bogatom doprinosu Aleksandre Horvat radu Hrvatskoga knjižničarskog društva, u prvom redu u preoblikovanju paradigme Društva u smjeru slobodnoga pristupa informacijama i pravu na čitanje, o inicijativi za osnivanjem posebne Komisije za slobodan pristup informacijama i slobodu izražavanja te pokretanju okruglog stola koji se održava 10. prosinca uz Međunarodni dan ljudskih prava, kao i o pokretanju brojnih programa, piše Alemka Belan-Simić u radu *Pravo na pristup informacijama: knjižnice između propisa i mogućnosti*. O otvorenom pristupu znanstvenim publikacijama u svijetu istraživanja i znanosti te posljedicama u citiranosti, korištenju građe, čitanosti i iskustvima Slovenije kroz primjer pokretanja časopisa strukovnog društva, ali i o „zatvorenosti“ otvorenog pristupa sadržajima zahvaljujući jezičnim barijerama, cenzurama, piše Alenka Kavčič-Čolić u radu *Open issues in open access*. Na tu temu nadovezala se i Tamara Horvat Klemen tekstom o *Smjeru razvoja i dostupnosti službenih informacija u Hrvatskoj* gdje naglašava da je jedno „od osnovnih demokratskih prava i pravo na pristup informacijama koje stvaraju tijela javne vlasti“, misleći pritom upravo na službene informacije i uvođenje obveznog primjerka u hrvatsko zakonodavstvo. O korisničkom aspektu korištenja kataloga, promjenama u pristupu katalogima, načinu pretraživanja paralelno s razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije te njihovom direktnom utjecaju na stvaranje kataložnih pravilnika, piše Ana Barbarić u radu *Od zadataka kataloga do postupaka korisnika*.

U drugoj tematskoj cjelini *Knjižnice u digitalnoj sredini* okupljene su tri autorice sa svojim specifičnim knjižnicama i iskustvima.

U radu Dore Sečić *Znanstvene knjižnice u digitalnom okruženju: nove prilike i izazovi*, autorica se posebno osvrće na važnost fondova (opće)znanstvenih knjižnica koje su važna „okosnica svjetske znanstvene informacijske strukture“ i predstavljaju posebnu vrijednost u lokalnom i nacionalnom pogledu i kao takve zaslužuju biti sudionicama u izgradnji velikih digitalnih knjižnica. Europeana je jedno od mjesta koje osigurava zaštitu i dostupnost te građe. O posebnostima i izazovima s kojima se susreće Knjižnica HAZU i njezinoj kronologiji na putu do javno angažiranije, modernije, aktivnije knjižnice piše Vedrana Juričić u radu *Akademijina Knjižnica danas*. Jelka Petrak radom *Medicinske knjižnice – izazovi su pravilo!* donosi iskustvo jedne dinamične visokoškolske i specijalne knjižnice koja, s obzirom na pro-

pulzivnost medicine kao struke, zahtijeva pa stoga i razvija knjižničare čije vještine i znanja nadilaze okvire knjižničarstva, upućujući ih u brojne edukacije te vječne prosudbe, vrednovanja i propitivanja informacija za korisnike. Zakonskim regulativama i autorskopравnom tematikom pokrivena je treća cjelina *Autorskopравna pitanja u digitalnoj sredini*, koja okuplja tri rada. Prvi je prilog Geralda Leitnera i Vincenta Bonneta, već prepoznatih zagovarača suradnje knjižnica, političara i Europske udruge nakladnika na temu autorskih prava i generalnog rješavanja pitanja licenci za nabavu i posudbu e-knjiga u svrhu ostvarivanja prava na e-čitanje svima jednako. Primjer rješavanja autorskopравnih pitanja u Bugarskoj prikazuje Tania Todorova kroz otvorenu i neformalnu inicijativu skupine profesora okupljenih pod PR strategijom *Copyright literacy for librarians and educators in Bulgaria*. O zakonskoj regulativi na temu autorskih prava, koja je postepeno ulazila u svijet i Europu, a umnogome zahvaljujući upravo Aleksandri Horvat ušla je i u brojne hrvatske strategije i zakonodavne okvire, kroz rad *Elektronička knjiga – neka autorskopравna pitanja* upozorava Daniela Živković. Autorica se osvrće i na novu paradigmu jednom kada se ukinu prepreke oko (ne)iscrpljivanja autorskih prava na digitalna djela napominjući da će tada „u idealnom svijetu sve [će] knjige uvijek biti dostupne, vjerojatno dostupne negdje u oblacima.“

Jedna od ključnih tema kojima se bavila Aleksandra Horvat bilo je dakako i obrazovanje za baštinske profesije. Pod tim naslovom četvrta cjelina okuplja tri rada. Josip Kolanović piše o cjelokupnom obrazovanju arhivista, od arhivske škole do poslijediplomskih studija arhivista, u radu *Obrazovanje arhivista u Hrvatskoj: od ideje o Arhivskoj školi do Bolonjske deklaracije*. Presjek rada Centra za stalno stručno usavršavanje i njegovih zasluga u razvoju brojnih knjižničarskih kompetencija kroz jedan istraživački rad prikazuje Marina Mihalić. Dijana Machala u radu *Cjeloživotno učenje: most između osobnog i profesijskog* naglašava važnost obrazovanja, kontinuiranog rada na sebi i na neupitnu važnost kontinuiranog usavršavanja knjižničara u cilju očuvanja profesionalnih vrijednosti. Upravo je ovaj rad sjajna poveznica i s posljednjom tematskom cjelinom pod nazivom *Vrijednost knjižničarske profesije*.

U tom poglavlju Marian Koren kroz istraživački rad ukazuje na vrijednost knjižnica u suvremenim društvima i ukazuje na raznolikost i različitost vrijednosti koje proizlaze iz različitosti u zakonodavnom, etičkom pogledu, ali i politike i knjižnične prakse širom svijeta. Mario Hibert u radu *Deinstitucionalizacija profesionalizma: komonističko bibliotekarstvo* piše o etičkom izazovu za knjižničare 21. stoljeća u kontekstu brisanja granica između amatera

i profesionalaca, korisnika i stvaratelja u smislu decentralizacije proizvodnje znanja te o stvaranju „nove paradigme u proizvodnji i diseminaciji kulturnih i znanstvenih djela zahvaljujući digitalnim zajedničkim dobrima (digital commons) koja su vlasništvo zajednice. Vesna Crnogorac u radu *Transparentnost i privatnost u bibliotekama* vidi knjižničare kao aktivne sudionike u kreiranju modernog društva zahvaljujući obrazovanosti, stručnom usavršavanju, ali i svijesti knjižničara o pravnim okvirima te etičkim kodeksima profesije. Takve knjižničare 21. stoljeća autorica naziva aktivnim zastupnicima interesa građana. U pretposljednem radu naslova *Suvremeno knjižničarstvo i društvena odgovornost: koliko smo spremni za alternativne pristupe i nove strategije?* autorica Edita Bačić piše o potrebama za alternativnim razmišljanjima knjižničara, o traženju novih strategija za očuvanje vrijednosti struke u globalnom okruženju te važnosti sinergije građanskih inicijativa i knjižnica u realizaciji zajedničkih projekata koji su u interesima lokalne i šire zajednice. Amra Rešidbegović, u posljednjem radu u zborniku, naziva Aleksandru Horvat *Ambasadorkom bibliotekarstva*, osvrćući se na njezin doprinos obnovi bibliotečno-informacijskog sistema (BIS) BiH.

Zbornik donosi iznimno širok raspon tema, slojevitost i raskošnost u interpretaciji pojedinih autora, ali ukupno ostavlja dojam cjeline koja je pomirila brojna, ponekad i recipročna stajališta i skladno ih uklopila na 286 stranica cjelovitog teksta. Stoga je zbornik vrijedan doprinos hrvatskom knjižničarstvu, hrvatskoj stručnoj literaturi uopće, a zahvaljujući međunarodnom izboru autora priloga vrijedno je i informativno djelo te pregledan vodič kroz spominjane teme za studente, informacijske stručnjake u Hrvatskoj, ali i izvan njezinih granica. Istraživačko, znanstveno, stručno, zanimljivo, sve je to sadržano u ovom zborniku i čini ga zanimljivim, kvalitetnim i vrijednim pomagalom svima nama, baš kao što je činila i čini Aleksandra Horvat za koju definitivno možemo reći da knjižničarstvo nije (samo) njezina struka i strast već i njezin način života.

Ivančica Đukec Kero